

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року» від 8 лютого 2006 р. № 70-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/70-2006-p>.
5. Global Risks 2011. Sixth Edition. World Economic Forum. – January, 2011. Electronic resource, Access mode: <http://riskreport.weforum.org>.
6. World Tourism Organization (UNWTO), World Tourism Barometer, Volume 13, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://wolfganghthome.files.wordpress.com/2015/unwto_barom15_01_january.pdf.
7. Дослідження конкурентоспроможності національних економік у галузі туризму згідно з методикою Всесвітнього економічного форуму / О.Г. Зима, В.Є. Єрмаченко, Н.А. Дехтяр. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 62 с.
8. Зима О.Г., Голуб М.О. The influence of global problems on ecotourism development / О.Г. Зима, М.О. Голуб // Економічний простір : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2016. – №108. – С 14–26.
9. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=621-2003->.
10. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 № 1621-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1621-15>.
11. Амоша О.І. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі / О.І. Амоша, М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко. – К. : НДФІ, 2004. – 368 с.
12. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері / За ред. В.М. Гесця. – К. : Наукова думка, 2008. – 381 с.
13. Долішній М.І. Регіональна політика: методологія, методи, практика / М.І. Долішній, П.Ю. Беленький, В.Я. Бідак. – Львів, 2001. – 714 с.
14. Есина Е.И. Эффективность программно-целевого метода финансирования при обеспечении экологической безопасности / Е.И. Есина. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://finis.rsue.ru/2008-1/2008-1.pdf>.
15. Кочкаров Р.А. Целевые программы: инструментальная поддержка / Р.А. Кочкаров. – М. : Экономика, 2007. – 223 с.
16. Основи сталого розвитку Харківської області до 2020 р. : [монографія] / М.М. Добкін, С.І. Чернов, Г.А. Кернес [та ін.]. – Х. : ІНЖЕК, 2010. – 512 с.
17. Разработка, реализация и оценка региональных целевых программ (на основе Канадского опыта) / А.И. Жуковский, Д.С. Штрейс, С.В. Васильев ; под общей ред. С.Ю. Фабричного. – Оттава – Москва – Великий Новгород, 2006. – 175 с.
18. Райзберг Б.А. Программно-целевое планирование и управление: [учебник] / Б.А. Райзберг, А.Г. Лобко. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 428 с.
19. Остром Е. Управляя общим: эволюция институтов коллективной деятельности / Э. Остром ; пер. с англ. – М. : ИРИСЭН ; Мысль, 2010. – 447 с.
20. Сараева И.Н. Государство и предпринимательство: проблемы взаимодействия (системно-институциональные аспекты) / И.Н. Сараева. – Одесса : Феникс, 2011. – 98 с.
21. Авдашева С.Б. Взаимодействие государства, бизнеса и общества: позитивная реинтеграция / С.Б. Авдашева, А.А. Аузан, С.А. Афонцев ; ред.-сост. А.В. Золотов. – Москва : СПРОС, 2009 – 340 с.
22. Khan S.M., Maslyukivska O.P. Global Toolkit: “Public Private partnerships for the urban environment”. – UNDP Public-Private Partnerships for the Urban Environment Programme. – 2004. – 342 p.

УДК 796.92:351.82:332.12

Зінченко О.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Біла А.А., студентка
магістратури спеціальності «Менеджмент ЗЕД»
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Зінченко О.А., Біла А.А. Стан та перспективи розвитку спортивного туризму в Україні. У статті розглянуто особливості спортивного туризму, його підвиди, сучасний стан розвитку, проблеми, з якими стикаються туристи. Досліджено основні об'єкти, що можуть зацікавити туристів, проаналізовано області України щодо привабливості для туристів і визначено регіони, що мають найбільше можливостей для розвитку спортивного туризму. Найбільшу увагу приділено велосипедному, пішохідному, лижному туризму та альпінізму як основним підвидам спортивного туризму, що користуються попитом в Україні.

Ключові слова: спортивний туризм, велосипедний туризм, альпінізм, лижний туризм, пішохідний туризм.

Зинченко О.А., Белая А.А. Состояние и перспективы развития спортивного туризма в Украине. В статье рассмотрены особенности спортивного туризма, его подвиды, современное состояние развития, проблемы, с которыми сталкиваются туристы. Исследованы основные объекты, которые могут заинтересовать туристов, проанализированы области Украины с точки зрения привлекательности для туристов и определены регионы, которые имеют больше всего возможностей для развития спортивного туризма. Основное внимание уделено велосипедному, пешеходному, лыжному туризму и альпинизму, как основным подвидам спортивного туризма, которые являются наиболее популярными в Украине.

Ключевые слова: спортивный туризм, велосипедный туризм, альпинизм, лыжный туризм, пешеходный туризм.

Zinchenko O.A., Bila A.A. Sport tourism in Ukraine: state and development prospects. The article reviewed sport tourism features, types, its current state, difficulties, which have sport tourists, the main places which may be interesting for sport tourists. It was analyzed how attractive Ukrainian districts are for sport tourists and named the most appropriate ones. Cyclotourism, hiking, ski touring and rock climbing are the main types of sport tourism, reviewed in this article.

Keywords: sports tourism, cyclotourism, rock climbing, hiking, skiing.

Постановка проблеми. Вже зараз існують країни, спеціалізацією яких є туристична діяльність, яка є однією з найприбутковіших галузей господарства, що продовжує активно розвиватися. Крім того, завдяки туризму створюється велика кількість робочих місць, з'являються перспективи розвитку депресивних регіонів, виділяються кошти на відновлення та збереження історичних пам'яток, культурних традицій народів, давніх промислів тощо. Також варто зазначити, що Україні необхідно відкривати нові галузі, розвивати свою сферу послуг, створювати нові робочі місця. Наша країна багата на пам'ятки природи, архітектури, історико-культурні пам'ятки. Розвиток спортивного туризму в Україні є логічною відповіддю на постійно зростаючий попит на внутрішній туризм. Українці дедалі більше подорожують своєю країною. На користь розвитку спортивного туризму говорить і те, що протягом минулих років спостерігається тенденція до переходу від пляжного відпочинку до активного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив спортивного туризму на розвиток країни та суспільства досліджував Л.В. Фрей, який зазначав, що спортивний туризм «служить ефективним засобом фізичного оздоровлення, етичного розвитку і самовдосконалення людини, виховання дбайливого ставлення до природи і пам'яток архітектури, взаєморозуміння і взаємоповаги народів та націй» [1]. Історію розвитку та сучасний стан спортивного туризму в Україні досліджували В.М. Зігунов та І.І. Волкова, які дійшли висновку, що країна має сприятливі умови для розвитку спортивного туризму, проте низький рівень розвитку туристичної інфраструктури та соціальних стандартів населення призводять до того, що спортивний туризм відстає від загальносвітових тенденцій [2]. І.І. Волкова зазначає, що свій великий потенціал Україна зможе розкрити разом із загальним соціально-економічним розвитком держави. Найперспективнішими підвидами спортивного туризму вони називають лижний туризм, пішохідний, велосипедний, екстремальний, водний, кінний та спелеологічний [3].

Постановка завдання. Метою статті є аналіз особливостей спортивного туризму та дослідження стану його розвитку в Україні.

Виклад основних результатів. Відповідно до законодавства, кожен громадянин нашої країни має право на відпустку. Він може обрати певний вид туризму залежно від своїх уподобань та бюджету подорожі.

Туризм є корисним не лише для мандрівників, але й для економіки держави. Дедалі більша кількість високорозвинених країн будує свою економіку, орієнтуючись на сферу послуг, ліву частку якої займають саме туристичні послуги.

Згідно із Законом України «Про туризм», туризмом вважається виїзд людини з постійного місця проживання на певний час у культурно-пізнавальних, лікувально-оздоровчих, ділових та інших цілях [4]. А власне особа, яка подорожує територією України або іншої країни від 24 годин до одного року та мета перебування якої на цій території не є забороненою законодавством країни, називається туристом [4].

В Україні спортивний туризм розвивається здебільшого завдяки туристам-аматорам, хоча останнім часом з'являються фірми, що пропонують активний відпочинок. Переважно вони орієнтовані на організацію даного виду туризму в Карпатах, де організуються піші та кінні прогулянки в гори, рафтинг, велоекскурсії природними парками.

Розробляючи спортивний тур, організатори повинні враховувати ступінь фізичного навантаження, який повинен бути під силу туристам, його дозування впродовж маршруту, безпечність для життя та здоров'я, враховуючи місцеві умови, тривалість туру (складні маршрути мають бути менш тривалими), достатність часу на відпочинок та сон, можливість дострокового вивозу туриста з маршруту. Маршрути повинні мати можливості для зміни залежно від погодних умов, фізичної підготовки туристів, кількості людей у групі тощо.

До послуг, що включаються до таких турів, зазвичай входять проживання на базах чи в кем-

пінгах, користування необхідним спорядженням, трансфери за маршрутом, оформлення відповідних дозволів (на рибалку, полювання, відвідування заповідних місць), оформлення віз (за необхідності).

Реалізуючи спортивний тур, організатори мають проінформувати туристів про можливі труднощі та небезпеки, вимоги до фізичної підготовки туристів, подбати про наявність страховки. Іноді для уникнення конфліктних ситуацій туристи підписують спеціальні угоди, які включають додаткові положення, пов'язані з безпекою, та інформаційні листи, з якими вони ознайомлюються перед поїздом [5].

У збірнику Іллінойського університету С. Росс пропонує поділити спортивний туризм на:

- туризм, присвячений спортивним подіям;
- «ностальгічний» спортивний туризм;
- активний спортивний туризм [6].

Туризм, присвячений спортивним подіям, передбачає передусім відвідання визначних спортивних заходів, таких як Олімпійські ігри, Відкритий чемпіонат Австралії з тенісу, чемпіонати світу та Європи з футболу. Здебільшого, країни, що подають заявку на проведення подібних змагань, сподіваються на надзвичайний приплив туристів, що захочуть відвідати ці події і разом ознайомляться з визначними місцями країни. Також вони сподіваються таким чином сприяти формуванню свого позитивного іміджу, у тому числі й як надійної та безпечної країни, яка може бути цікавою туристам.

«Ностальгічний» спортивний туризм можна назвати логічним витоком із попереднього виду туризму, оскільки він передбачає відвідання відомих спортивних місць: олімпійських поселень, стадіонів, спортивних музеїв тощо.

Активний спортивний туризм – та традиційна форма туризму, яку зазвичай уявляють люди, говорячи про спортивний туризм. Це і веломандрівки, і пішохідні прогулянки, і катання на лижах, і серфінг, і навіть риболовля.

Основними причинами популяризації спортивного туризму можна вважати вартість подібних подорожей, адже вони потребують відносно невеликої кількості грошей (якщо говорити про активний туризм), і також зміну пріоритетів та цінностей, а саме зміну ставлення до спорту та здорового життя у суспільстві, моду на активний відпочинок тощо. Крім того, до спортивного туризму спонукають і малорухливий спосіб життя, забрудненість міст, стреси; людям необхідно зняти нервову напругу, відчути справжні емоції, усвідомити, що вони живуть, а не передивляються фільм по телебаченню, в якому щодня відбуваються одні й ті самі рутинні події.

Розвиток спортивного туризму сприяє посиленню економіки, збереженню довкілля та пам'яток природи й архітектури, культурної спадщини, підтримує здоров'я нації та пропагує здоровий спо-

сіб життя, оскільки, по-перше, займатися спортивним туризмом має як мінімум активна людина, а по-друге, навіть перше залучення до спортивного туризму, якийсь невеличкий похід чи веломандрівка вже спонукатимуть людину змінити щось у своєму житті, більше рухатись, тренуватись, аби раз за разом, крок за кроком підкорювати все вищі і вищі вершини. Крім того, спортивний туризм може стати рушійною силою, що допоможе привернути увагу як внутрішніх туристів, так і закордонних гостей до певного регіону.

У цілому можна визначити такі позитивні результати від розвитку спортивного туризму:

- створення додаткового попиту на туристичні продукти, а отже, стимулювання розвитку готельно-ресторанного бізнесу;
- формування позитивного іміджу держави та суспільства;
- створення нового туристичного продукту, а отже, й освоєння нових туристичних можливостей;
- посилення взаємозв'язків між регіонами всередині та поза межами країни;
- спонукання молоді до громадської активності, надання альтернативних варіантів проведення дозвілля;
- стимулювання розвитку інфраструктури;
- створення нових робочих місць [6].

Нині можна помітити тенденцію до переходу від пляжного відпочинку до активного, стверджують у Всесвітній туристичній організації. Все більше країн роблять ставку на спортивний туризм. Вони зазначають, що в 2015 р. у галузі спортивного туризму було зароблено близько 600 млрд. дол. США, половина з них була зароблена країнами Європи, чверть припадає на Північну та Південну Америку, ще чверть – на Східну Азію та Тихоокеанський регіон [7].

Якщо говорити про активний туризм, то можна стверджувати, що в Україні він має здебільшого аматорський характер. Але не лише це є причиною непрофесійності цього підвиду спортивного туризму. Основним є відсутність налагодженої інфраструктури для таких туристів, незначна кількість спортивних турів у масштабах країни, мала кількість оздоблених стежок, промаркованих маршрутів тощо.

Як основні групи активного спортивного туризму, що популярні в Україні, можна виділити:

- пішохідний туризм;
- велосипедний туризм;
- альпінізм;
- лижний туризм.

На рис. 1–4 зображено місця, це можлива та доцільна активізація розвитку спортивного туризму в Україні.

Серед зазначених можливих місць розвитку спортивного активного туризму є місця, вже популярні серед туристів, і такі, що поки що не є загальновідомими.

Рис. 1. Туристичні місця для шанувальників альпінізму

Рис. 2. Туристичні місця для шанувальників лижного спорту

Рис. 3. Густота веломаршрутів в областях України

Рис. 4. Густота пішохідних маршрутів в областях України

Рис. 5. Природно-заповідний фонд розвитку України

Рис. 6. Можливості для активного спортивного туризму

Оскільки люди, що займаються спортивним туризмом, можуть не мати відповідної спортивної підготовки, важливою є наявність визначних пам'яток у місцях відпочинку. На рис. 5 зображено інформацію щодо наявності заповідників, природних парків та пам'яток природи в різних областях України.

Таким чином, на основі рис. 1–5 можна зобразити мапу України з найпривабливішими для спортивного туризму регіонами (рис. 6).

Таким чином, можна побачити, що найпридатнішими для розвитку спортивного туризму є Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Київська та Черкаська області та Автономна Республіка Крим. Утім, це не означає, що решта областей не придатна для розвитку спортивного туризму. Проблема полягає в тому, що інші регіони мають менш розвинену туристичну інфраструктуру, зокрема спортивну.

Усі райони, які на рис. 6 позначено як регіони з нереалізованими потенціалом, є перспективними, але поки що не користуються увагою спортивних туристів. Деякі із цих регіонів не є цікавими для альпіністів або лижників, проте всі вони можуть зацікавити велотуристів, а деякі й піших туристів. Основна проблема полягає у відсутності будь-яких велодоріжок в більшості областей України, кемпінгів, промаркованих та обладнаних маршрутів і, головне, якої-небудь реклами активного спортивного туризму в «блідих» регіонах.

Висновки. Стримуючим фактором у розвитку спортивного туризму в Україні є відсутність або низький рівень розвиненості інфраструктури, тому існує необхідність працювати над її покращенням у регіонах, найбільш сприятливих для спортивного туризму, де вже над її розвитком працюють аматори, та створювати цю інфраструктуру в регіонах, які тільки починають шукати у себе спортивно-туристичний потенціал, а саме:

- розробляти та промаркувати пішохідні та велосипедні маршрути різної складності;
 - займатися підготовкою та облаштуванням гірських маршрутів, які можуть зацікавити альпіністів різного рівня підготовки;
 - створювати гірськолижні комплекси не тільки в Карпатах, а і в інших регіонах України, зокрема поблизу великих міст;
 - приводити до ладу парки та заповідники, слідувати за їх станом;
 - будувати якісні дороги, що дало б змогу значно скоротити час, який необхідно провести в дорозі, аби потрапити в інше місто України, та зробило б цю подорож комфортнішою та безпечнішою;
 - стимулювати середні навчальні заклади залучати дітей до активного способу життя: організовувати походи, проводити квести на природі, які допомагатимуть школярам краще розуміти навколишній світ та зацікавлять їх спортивним туризмом, тощо;
 - створювати кемпінги з усіма необхідними для нормальної життєдіяльності умовами;
 - пропагувати здоровий та спортивний спосіб життя;
 - поширювати інформацію серед населення про цікаві, маловідомі та поки що нетуристичні місця України.
- Нині український спортивний туризм у цілому носить аматорський характер, тому він досі знаходиться на низькому рівні розвитку. Проте залучення держави та бізнесу до вирішення цього питання сприяло би збільшенню кількості внутрішніх та іноземних спортивних туристів в Україні, а отже, мало б економічний ефект у вигляді створення нових робочих місць, надходження додаткових коштів до державного бюджету та соціальний ефект у формі оздоровлення нації та пріоритетності здорового способу життя.

Список літератури:

1. Фрей Л.В. Історія розвитку самодіяльного спортивно-оздоровчого туризму в Україні / Л.В. Фрей // Гуманітарний вісник. – 2014. – № 20. – С. 69–77.
2. Зігунов В.М. Проблеми та перспективи розвитку пішохідного туризму в Україні / В.М. Зігунов // Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України. – 2008. – № 8. – С. 470–474.
3. Волкова І.І. Розвиток спортивно-оздоровчого туризму в Україні / І.І. Волкова, Г.О. Кондакова // Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2014. – № 3. – С. 151–156.
4. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-вр (зі змінами, внесеними Законом від 15.01.2015 № 124 VIII (124-19)) // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 31. – С. 241.
5. Тонкошкур М.В. Спортивний туризм / М.В. Тонкошкур, В.В. Абрамов. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 31 с.
6. Ross S.D. Developing sports tourism / S.D. Ross. – Urbana-Champaign: UIUC. – 2001. – 22 p.
7. World tourism organization. Tourism highlights. – Madrid: UNWTO, 2015 – 16 p.
8. Сиротенко А.Й. Географія України / А.Й. Сиротенко, Б.О. Чернов. – К. : Благівіст, 2000. – 256 с.